

Protocol deviation/ violation/ noncompliance
(การเบี่ยงเบนหรือ ผ่าฝืนโครงการวิจัย หรือไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนด)**หัวข้อ**

- นิยาม
- กฎเกณฑ์
- การดำเนินการของนักวิจัย
- เอกสารประกอบการเรียงเรียง

นิยาม**การเบี่ยงเบนโครงการวิจัย (Protocol Deviation)**

การกระทำที่ไม่ตรงกับรายละเอียด/ขั้นตอนที่ปรากฏในโครงการวิจัยที่ผ่านการอนุมัติจากคณะกรรมการฯ ไปแล้วโดยผู้วิจัยยังไม่ได้ยื่นขออนุมัติแก้ไขเพิ่มเติมโครงการวิจัย หนึ่ง การแก้ไขถ้อยคำที่พิมพ์ผิดหรือสะกดผิดไม่นับเป็นการเบี่ยงเบน

การเบี่ยงเบน อาจเกิดจาก (1) เจตนาของนักวิจัย (2) อาสาสมัครเอง การเบี่ยงเบน อาจทราบล่วงหน้า เช่น อาสาสมัครเดินทางมาตามนัดไม่ทันเพราะเครื่องบินเลื่อนกำหนดการกะทันหัน หรือ การเบี่ยงเบน อาจพบภายหลังโดยนักวิจัย เช่น ไม่ได้ตรวจร่างกาย สัมผัสตรวจตรวจเลือด 1 รายการ เจาะเลือดเกินปริมาตรที่ระบุในโครงการ

การเบี่ยงเบน แบ่งได้เป็น 2 ระดับ

- (ก) **การเบี่ยงเบนมาก (major deviation)** การกระทำที่มีผลต่อความปลอดภัยของอาสาสมัคร ความน่าเชื่อถือของข้อมูล และ/หรือความประสงค์เข้าร่วมวิจัยของอาสาสมัคร ตัวอย่างเช่น
- การเปลี่ยนแปลงขั้นตอนการวิจัยและดำเนินการไปแล้วด้วยความจำเป็นแก้ไขอันตรายเฉพาะหน้าอันจะเกิดต่ออาสาสมัครโดยยังไม่ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการฯ เช่น ลดขนาดยาเพื่อลดพิษ/ผลข้างเคียงของยา
  - การเปลี่ยนตัวแปรในวัตถุประสงค์หลัก
  - อาสาสมัครได้รับยาผิด หรือขนาดยาผิด

- อาสาสมัครได้รับยาที่เป็นข้อห้ามใช้ร่วม (excluded, concomitant medication)
- ใช้หัตถการ แบบสอบถาม หรือเครื่องมือใด ๆ กับอาสาสมัคร โดยที่คณะกรรมการฯ ยังไม่ได้อนุมัติ
- การรับบุคคลเข้าเป็นอาสาสมัครทั้งที่คุณสมบัติไม่เป็นไปตามเกณฑ์คัดเข้า/ออก
  - คัดเข้าบุคคลที่ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการให้ค่าที่น้อยหรือเกินพิสัยที่ระบุในเกณฑ์คัดเข้าเพียงเล็กน้อย
  - คัดเข้าบุคคลที่อายุเกินเกณฑ์เล็กน้อย เช่น บุคคลเพิ่งอายุครบ 60 ปี สัปดาห์ที่ผ่านมา แต่เกณฑ์คัดเข้าระบุ 20-60 ปี
  - จ่ายค่าชดเชยให้เกินระบุ เช่น โครงการระบุจ่ายค่าชดเชยให้ครั้งละ 500 บาท แต่ผู้วิจัยให้มากกว่านั้นสำหรับบางราย
  - รับบุคคลเข้าเป็นอาสาสมัครทั้งที่ผู้วิจัยวางแผนพักร้อนและรู้ว่าการนัดอาสาสมัครจะหายไปหนึ่งนัด
- รับอาสาสมัครเข้ามาเกินจำนวนที่ระบุไว้ในโครงการ
- การกระทำต่อบุคคลทั้งที่บุคคลยังไม่ได้ลงนามในใบยินยอมเข้าเป็นอาสาสมัคร
- การรับบุคคลเข้าเป็นอาสาสมัครในโครงการวิจัยทั้งที่ใบรับรองที่ออกให้โดยคณะกรรมการฯ หมดอายุแล้วและยังไม่ได้ต่ออายุ
- ใช้เอกสารขอความยินยอมคนละฉบับกับที่คณะกรรมการฯ อนุมัติ
- ความลับอาสาสมัครรั่วไหล (breach of confidentiality) เช่น คอมพิวเตอร์พกพาที่มีข้อมูลอาสาสมัครถูกขโมยหรือสูญหาย
- การไม่ส่งรายงานความปลอดภัยประเภท serious unanticipated problems/adverse events ที่เกิดใน site ภายในระยะเวลาที่กำหนด
- ไม่ได้ส่งตัวอย่างเลือดไปตรวจทางห้องปฏิบัติการ และผู้วิจัยเห็นว่ากระทบต่อความปลอดภัยของอาสาสมัคร หรือความสมบูรณ์ของข้อมูล
- พบการแก้ไข source data ของอาสาสมัครหลายคนโดยไม่มีคำอธิบาย

หมายเหตุ CIOMS ใช้ “**violation**” ในขณะที่ EU Clinical trial regulation ใช้คำว่า “**serious breach**”

- (ข) การเบี่ยงเบน/ฝ่าฝืนน้อย (**minor deviation**) การกระทำที่ไม่ส่งผลต่อความปลอดภัยของอาสาสมัคร ความน่าเชื่อถือของข้อมูล และ/หรือความประสงค์เข้าร่วมวิจัยของอาสาสมัคร ตัวอย่างเช่น
- ไม่ได้ส่งตัวอย่างเลือดไปตรวจทางห้องปฏิบัติการ และผู้วิจัยเห็นว่าไม่กระทบต่อความปลอดภัยของอาสาสมัคร หรือความสมบูรณ์ของข้อมูล
  - อาสาสมัครผิดนัด ± 2 วัน

- ต้นฉบับหนังสือแสดงความยินยอมที่อาสาสมัครเซ็นลงนามและวันที่สูญหาย เหลือแต่ฉบับสำเนา
- หนังสือยินยอมมีบางหน้าขาดหายไป
- หนังสือยินยอมที่มีลายเซ็นฉบับจริงหายไป เหลือแต่ฉบับสำเนา
- การนัดหมายเกินขอบเขตที่ระบุในโครงการวิจัย
- อาสาสมัครขาดการรับประทานยาหนึ่งหรือสองครั้ง
- อาสาสมัครรับประทานยาที่หมดอายุไปหนึ่งครั้ง แต่ไม่เกิดเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์และไม่นำกระทบความน่าเชื่อถือของข้อมูล
- อาสาสมัครไม่ได้คืนยา
- การเปลี่ยนนักวิจัยที่ไม่ใช่ principal investigator
- การสลับข้อคำถามในแบบสอบถาม หรือเปลี่ยนถ้อยคำเล็กน้อย

การไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนด (Non-compliance)

การกระทำใด ๆ ที่ไม่เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับของคณะแพทยศาสตร์ หรือ แนวปฏิบัตินานาชาติ (เช่น ICH GCP, US FDA) หรือการเบี่ยงเบน/ฝ่าฝืนเป็นประจำ เช่น

- ไม่ส่งรายงานความก้าวหน้าและต่ออายุก่อนหมดอายุใบรับรอง
- กระทำต่ออาสาสมัครโดยยังไม่ได้อาศัยความยินยอม
- ไม่รายงาน SAE/unanticipated events ต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
- ไม่ดำเนินการตาม safety monitoring plan

หมายเหตุ ICH GCP 5.20.1 กล่าวถึง Noncompliance ว่าเป็นการไม่กระทำตามโครงการวิจัย การไม่กระทำตามหลักเกณฑ์ของ GCP และ/หรือการไม่กระทำตามระเบียบข้อบังคับของสถาบัน/หน่วยงานที่กำกับดูแลตามกฎหมาย การไม่กระทำตาม (noncompliance) ครอบคลุมทั้งนักวิจัย สถาบัน และเจ้าหน้าที่ของผู้สนับสนุนการวิจัย เมื่อพบการกระทำที่เข้าข่าย noncompliance ผู้สนับสนุนการวิจัยต้องแก้ไขในทันที) ดังนั้น protocol violation/deviation จึงถือว่าเป็น noncompliance อย่างหนึ่ง

กฎเกณฑ์

- สถาบันที่รับทุนวิจัยจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ต้องมีวิธีดำเนินการมาตรฐานที่ระบุว่าการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมวิจัยใด ๆ นอกเหนือไปจากที่แสดงไว้ในโครงการวิจัยที่ได้รับอนุมัติไปแล้วต้องเสนอต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย และจะเริ่มได้ก็ต่อเมื่อคณะกรรมการฯ อนุมัติ เว้นแต่เป็นการกระทำที่จำเป็นและเร่งด่วนเพื่อขจัดอันตรายต่ออาสาสมัคร [45CFR§46.103 (4)(iii)]
- ผู้วิจัยหรือบุคคลที่ผู้วิจัยมอบหมาย ควรบันทึกเป็นหลักฐานและอธิบายการดำเนินการวิจัยที่เบี่ยงเบนจากโครงการวิจัยที่ได้รับอนุมัติ [ICH GCP E6-4.5.3]

- ผู้กำกับดูแลการวิจัย (monitor) ควรแจ้งให้ผู้วิจัยทราบถึงการดำเนินการวิจัยที่เบี่ยงเบนจากโครงร่างการวิจัย, วิธีดำเนินการมาตรฐาน, GCP, และข้อกำหนดของระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และดำเนินการที่เหมาะสมเพื่อป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวอีก [ICH GCP E6-5.18.4(q)]
- คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยควรมีเอกสารการดำเนินการที่กำหนดอย่างชัดเจนว่าไม่ควรกระทำการที่เบี่ยงเบนหรือเปลี่ยนแปลงไปจากโครงการวิจัย ก่อนที่การแก้ไขเพิ่มเติมโครงการวิจัยนั้นจะได้รับอนุมัติและ/หรือเห็นชอบเป็นลายลักษณ์อักษรจากคณะกรรมการจริยธรรม ยกเว้นในกรณีจำเป็นเพื่อขจัดอันตรายเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นกับอาสาสมัคร หรือเมื่อการเปลี่ยนแปลงโครงร่างการวิจัยนั้นเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการวิจัยเท่านั้น [ICH GCP E6-5.18.4(q)]
- การเบี่ยงเบนมากหรือ non-compliance หลายครั้งและประเมินว่าจะส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยและความเป็นอยู่ที่ดีของอาสาสมัครอย่างร้ายแรง หรือความน่าเชื่อถือของข้อมูล/ scientific value อาจทำให้คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยระงับการเห็นชอบชั่วคราว (suspend) หรือเพิกถอนการเห็นชอบโครงการวิจัย (terminate approval) ส่งผลให้กิจกรรมวิจัยต้องยุติลง
  - การระงับการเห็นชอบชั่วคราว (suspend) มักทำพร้อมไปกับการตรวจเยี่ยมสถานที่วิจัยเพื่อประเมินประเด็นปัญหาที่พบ หากมีการจัดการแก้ปัญหาและป้องกันการเกิดซ้ำ คณะกรรมการฯ จะคืนการเห็นชอบที่ระงับไว้ และนักวิจัยสามารถดำเนินการวิจัยต่อได้
  - การเพิกถอนการเห็นชอบ (terminate) เป็นการเพิกถอนถาวร และคณะกรรมการฯ จะแจ้งให้คณบดีทราบด้วย เป็นผลให้นักวิจัยต้องยุติการดำเนินการวิจัย เหลือเพียงการดูแลอาสาสมัคร และให้การรักษาตามเวชปฏิบัติ

การดำเนินการของนักวิจัย

1. การเปลี่ยนแปลงการดำเนินการวิจัยจากที่ระบุในโครงการวิจัยต้องยื่น protocol amendment (ตามแบบฟอร์ม AF/01, 02, 03-013 และได้รับอนุมัติเป็นลายลักษณ์อักษรจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยก่อน จึงจะเริ่มดำเนินการได้
2. หากพบว่ามีการเบี่ยงเบนฯ ต้องแจ้งคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยภายใน 10 วัน ตามแบบ AF/01-016 โดยระบุ root cause และแสดงการจัดการแก้ไขและแผนป้องกันการทำผิดพลาดซ้ำ (corrective and preventive action plan) มาด้วย เช่น การจัดอบรมแก่ผู้เกี่ยวข้องในที่วิจัย
3. การพิจารณารายงานการเบี่ยงเบนฯ ไม่ว่าจะเบี่ยงเบนน้อยหรือมาก กระทำในที่ประชุมคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

เอกสารประกอบการเรียบเรียง

1. 45 CFR 46

2. ICH GCP E6(R2)
3. International Ethical Guidelines for Health-related Research Involving Humans, Fourth Edition. Geneva. Council for International Organizations of Medical Sciences (CIOMS); 2016.
4. Guidance on IRB Continuing Review of Research Office for Human Research Protections Department of Health and Human Services November 10, 2010.

เอกสารอ่านเพิ่มเติม

- SACHRP Recommendation on Protocol Deviations
- SACHRP Panel Protocol Deviations. Examples of Protocol Sections Regarding Deviations
- Guidance for the Notification of Serious Breaches of GCP or the Trial Protocol Version 5 (060114).docx (Final 060114)
[https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/705179/Guidance_for_the_Notification_of_Serious_Breaches_of_GCP_or_the_Trial_Protocol_Version_5.1__04-05-2018_.pdf]

(Version 1.2 July, 2018)